УДК 911.52:502.7
DOI:https://doi.org/10.25128/2519-4577.21.2.16

Світлана НОВИЦЬКА, Любов ЯНКОВСЬКА, Ігор ВІТЕНКО

ПРИРОДНІ РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЧОРТКІВСЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті подано покомпонентний аналіз природних рекреаційних ресурсів новоствореної територіально-адміністративної одиниці – Чортківського району Тернопільської області. Описані геоморфологічні, водні, кліматичні і біотичні рекреаційні ресурси. Запропоновано виділення Чортківського рекреаційного району, в який увійдуть три рекреаційні комплекси: Монастирисько-Бучацький, Борщівсько-Заліщицький,Чортківсько-Гусятинський. Для виділених рекреаційних комплексів запропоновано види рекреаційних занять згідно основних груп рекреаційних ресурсів.

Ключові слова: *рекреаційні ресурси, адміністративний район, рекреаційний район, рекреаційний комплекс.*

Постановка науково-практичної проблеми. У зв'язку зі зміною адміністративно-територіального устрою України важливо переглянути використання природних рекреаційних ресурсів новостворених адміністративних територій з метою його оптимізації. В результаті об'єднання районів у межах децентралізації та змін адміністративно-територіального устрою в Тернопільській області на місці 17 районів утворено три: Кременецький, Тернопільський і Чортківський. В Чортківський район увійшли колишні Борщівський, Бучацький, Гусятинський, Заліщицький і Монастириський адміністративні райони. Чортківський район володіє найбільшим потенціалом природних рекреаційних ресурсів. Тому, в умовах децентралізації важливо здійснити оцінку наявних рекреаційних ресурсів в межах новостворених адміністративно-територіальних одиниць з метою першочергової орієнтації на власні можливості та рекреаційно-ресурсний потенціал територій, на створення умов щодо його ефективного використання, зростання економічного добробуту населення, економічної самодостатності на основі ефективного використання місцевих ресурсів та людського капіталу.

Актуальність і новизна дослідження. Зважаючи на сучасну економічну кризу і, як наслідок, зниження життєвого рівня населення, і, поряд з тим, подорожчання рекреаційних послуг в світі і в рекреаційно освоєних регіонах України, варто звернути увагу на значний рекреаційний потенціал, що розміщений в регіонах, які не так активно на сьогоднішній день використовуються в рекреаційному господарстві. Саме тому актуальним є дослідження рекреаційно-ресурсного потенціалу такого перспективного регіону як Чортківський район Тернопільської області. Його територія є унікальною в рекреаційному відношенні з багатими природними умовами і ресурсами: сприятливі природно-кліматичні умови, унікальні геолого-геоморфологічні ресурси, мальовничі долини річок, наявність багатьох об'єктів природно-заповідного фонду, контрасність ландшафтів. Новизна дослідження полягає у проведенні оцінки природних рекреаційних ресурсів новоствореної адміністративної одиниці – Чортківського району, а також у здійсненні рекреаційного районування даної території.

Зв'язок теми статті з важливими науково-практичними завданнями. Питання оцінки сучасного стану природних рекреаційних ресурсів території новостворених адміністративних районів та розробки заходів його поліпшення тісно пов'язані із визначенням найбільш суттєвих чинників впливу на екологічну і економічну ситуацію Чортківського району Тернопільської області, розробкою місцевих програм раціонального використання та охорони природних рекреаційних ресурсів, реалізацією громадських ініціатив.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Ґрунтовні і різнопланові дослідження природи території Чортківського району розпочалися ще в XIX на початку XX ст. [7,8]. В.Бессер, М.Барта, А.Завадський, А.Андржейовський, Е.Дуніковський, О.Телеостель, В.Тейзейре, В.Гільбер, А.Ломніцький, В.Шафер, А.Рогович, В.Гаєвський, М.Кочвара, Ш.Вердак, А.Гаєк, Л.Ділс, Е.Ромер, І.Пачоський, Г.Запалович, С.Соколовський – вчені, які започаткували ботанічні, зоологічні, геолого-геоморфологічні дослідження природи Придністер'я. В другій половині XX ст. ці дослідження продовжили К.Геренчук, Й.Свинко, М.Чайковський, Л.Царик, В.Шиманська і ін. Проблеми реформування місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою України аналізують у своїх працях науковці Р. Безсмертний, Н. Гончарук, О. Коломієць, А. Матвієнко, І. Нинюк, А. Некряч, О.Яцунська та ін.

Викладення основного матеріалу. ***Гео-***

морфологічні рекреаційні ресурси. Чортківський район лежить у межах Подільської височини. Південну частину Західного Поділля охоплює Подністровська структурно-пластова глибокорозчленована рівнина [5], яка прилягає до Дністра. Її північна межа проходить приблизно по лінії Бучач – Борщів. Район відрізняється значною (180-200 м) глибиною ерозійного врізу річок, наявністю глибоких каньйоноподібних річкових долин зі стрімкими обривистими схилами і вузькими, майже позбавленими заплав, днищами. Межиріччя рівні, злегка хвилясті. Перехід від плоских межиріч до глибоких долин дуже різкий, раптовий, що надає цьому рельєфу особливої рекреаційної атрактивності. Подекуди схили річкових долин розчленовані короткими глибокими ярами з крутими скелястими схилами та вузькими східчастими днищами. Русла ярів і потоків круто нахилені, переважно східчасті. Нерідко в них трапляються каскади водоспадів, деякі з них досягають 10-12 м, що також посилює привабливість і естетичне сприйняття ландшафту.

Найважливіший елемент рельєфу регіону - долина р. Дністер з асиметричними схилами, крутизна котрих досягає 40-50°, з великими меандрами, нерівномірним розвитком одинадцяти терас. Наявність крутих високих схилів каньйону Дністра (80-120 м) є сприятливим фактором для розвитку парапланеризму. Заплава Дністра подекуди складена піщаними пляжами, що (за умови вирішення проблеми чистоти води в річці) сприяло б розвитку пляжної рекреації. Вихід на денну поверхню на крутих південних схилах теплоємних вапняків обумовлює виникнення специфічних мікрокліматичних умов, важливих для розвитку лікувально-оздоровчої рекреації.

Наявність гіпсів сприяє широкому розвитку карстових процесів. Поверхня межиріч більш хвиляста, нерідко в них трапляються карстові лійки, понори, що з'єднані з густою мережею підземних лабіринтів – печер, які є важливим ресурсом для розвитку не лише національного, але й міжнародного спелеотуризму на території Тернопільської області (за умови належної організації інфраструктури). Зокрема це печери: Оптимістична, Озерна, Кришталева, Вертеба, Млинки, Ювілейна.

Кліматичні рекреаційні ресурси. Територія Чортківського району відноситься до південного кліматичного району [9], яку називають «теплим Поділлям». Тут середні температури на 0,5-0,7 ^{0}С вищі, ніж на решті території області, тривалість теплого періоду - 260 днів, а літнього сезону до 100-180 днів. Суми температур активного вегетаційного періоду становлять 2500-2700^{0}С, а в долині Дністра до 2800^{0}С. Кількість опадів найменша по області - 590-520 мм за рік, але зволоження достатнє (Кзвол.= 0,92-1,0). Середня температура липня від 18,5 до 19,3^{0}С. Число днів з середньодобовою температурою вище 15^{0}С становить110-120, а на крайньому південному сході буває в середньому до 10 днів з середньодобовою температурою вище 20^{0}С. Чортківський район, з його м'яким, помірно континентальним кліматом є найсприятливішим для розвитку санаторно-лікувальної та курортної рекреації. Цей регіон характеризується найвищими в Тернопільській області показниками комфортності клімату і є найсприятливішим для літніх видів відпочинку і туризму, найбільшою тривалістю періоду з комфортними і субкомфортними погодами.

Водні рекреаційні ресурси. Основні річки Чортківського району: Дністер, Стрипа, Злота Липа, Серет, Нічлава, Збруч, Джурин, Коропець, Бариш. Він характеризується невисокою, в порівнянні з іншими районами, зарегульованістю стоку, відносно невеликою кількістю ставків і водосховищ, але зростає водність і глибина рік. Долини рік вузькі, каньйоноподібні, русло – звивисте, меандроване, з порогами і перекатами. Населені пункти, зазвичай, винесені за межі річкових долин. Долини рік цього району є сприятливі для розвитку спортивно-оздоровчої та пізнавальної рекреації, водного туризму, спортивного рибальства. Надзвичайно цікавими є маршрути для водного туризму на відрізку Дністра від туристичного комплексу "Лісовий" с. Скоморохи (Бучацької територіальної громади) до с. Литячі (Заліщицької територіальної громади) і між с. Губин і с. Берем'яни (Золотопотіцької територіальної громади). Великим рекреаційним потенціалом для організації масового відпочинку володіють водоспади: Русилівські та Сокілецькі каскади, Червоногородський водоспад. У долині Дністра і його приток зустрічаються виходи на поверхню мінеральних вод – сульфатних, типу «Нафтуся», «Миргородська» і «Друскінінкай», що є основою для розвитку оздоровчо-лікувальної рекреації (м. Заліщики, м. Борщів, с. Яргорів тощо). Разом з тим в цьому районі найвищі показники забрудненості води [3]. Через р. Нічлава, яка є найбільш забрудненою річкою Тернопільщини (в ній нормативи ГДК перевищені на шість порядків) Борщівську територіальну громаду віднесено до регіону екологічного неблагополуччя. Звідси, водні рекреаційні ресурси Чортківського рекреаційного району є відносно сприятливі для розвитку пляжно-купальної рекреації.

Біотичні рекреаційні ресурси. М'який і теплий мікроклімат, ґрунтово-гідрологічні, геоморфологічні і едафічні умови сприяли формуванню в межах каньйону багатої флори і фауни, серед якої є чимало реліктових, палео- та неоендемічних та рідкісних видів. Із 1100 видів вищих судинних рослин Західно-Подільського Придністер'я більше сотні ендемічних і реліктових видів [8,1]. Така біотична різноманітність сприятиме розвитку пізнавальної рекреації. За флористичною унікальністю цей природний регіон поступається лише Гірському Криму і Українським Карпатам. Флора носить перехідний характер від бореальної до середземноморської. Серед реліктів Чортківського району: шиверекія подільська, молочай мигдалевидний, астрагал еспарцетолистий, змієголовник австрійський, чебрець подільський, ясенець білий, відкасник осотовидний, відкасник Біберштейна, арум Бессера, вероніка гірська, кадило сарматське, цибуля ведмежа, та інші. Ендемічні види представляють: спірея польська, молочай дністровський, молочай волинський, чебрець одягнений, зіновать подільська, волошка східна, самосил паннонський, шавлія зарослева.

Фауна Дністровського каньйону досить різноманітна, багатша ніж на прилеглих територіях та в інших районах області [6]. Тут водяться козулі, вепри, борсуки, зайці, лисиці, білки, видри, лісові куниці, дикі коти, зустрічаються навіть рисі, олені і лосі. Можна також побачити черепаху болотну, кажана, ящірку зелену і живородну, вужа, гадюку та лісового полоза. Відносно багата іхтіофауна, яка налічує близько 40 видів та 2 види раків. У зоні берегової смуги, в окремих місцях, де багатий планктон, можна побачити скупчення різних видів риби. У Дністрі водяться такі види риби: стерлядь, марена, вирозубка, які занесені до Червоної книги України і заборонені для будь-якої ловлі, а дозволені для любителів риболовлі: щука, сом, судак, лящ, окунь, карась, плотва, сазан, короп та інші. Тому цей регіон має значний потенціал для розвитку видів любительської рекреації – рибалка, мисливство (звичайно, вони повинні носити регламентований характер).

Лісистість тут становить 12-15%. Площа лісів – 11,2 тис. га. Ліси, в основному, дубово-грабові з домішками кленів польового і гостролистого, явора і татарниколистого, берези, акації білої, липи серцелистої, ясена звичайного, в'яза. Лісові масиви сприятливі для розвитку оздоровчої і любительської рекреації.

Місцевості з найбільшою в області глибиною розчленування долинами Дністра і його приток, з теплим кліматом і чорноземними опідзоленими ґрунтами, зайняті дубово-грабовими і грабовими лісами, луками і фрагментами збереженої степової рослинності є найсприятливішими серед усіх місцевостей Тернопільщини для різних видів рекреації.

Рекреаційну атрактивність цього району значною мірою визначає наявність природно–заповідних територій, що сприяє організації цілеспрямованого розвитку рекреаційної інфраструктури і належного використання природних ресурсів. На особливу увагу заслуговує регіональний ландшафтний парк «Дністровський каньйон», та створений в 2010 році одноіменний національний природний парк, що являє собою геологічний і ботанічний музей під відкритим небом: тут нараховується більше 100 різноманітних пам'яток природи, понад 300 пам'яток історії, культури, архітектури.

Розвиток рекреаційної сфери передбачає формування таксономічних одиниць різних ієрархічних рівнів. Питання ієрархії рекреаційних таксонів є неоднозначним і викликає дискусії у спеціалістів. Так, в межах України виділяють рекреаційні зони, райони, комплекси, вузли, центри. При цьому деякі автори вищою таксономічною одиницею рекреаційного районування вважають рекреаційні зони, які значною мірою відповідають зонально-географічному районуванню території. Інші автори вищою таксономічною одиницею рекреаційного районування вважають рекреаційні райони, яких в Україні було виділено чотири. У 1978 році на території України І.Д. Родічкін виділив 10 регіональних рекреаційних систем. У межах Тернопільської області доцільно вести мову про формування Подільської регіональної рекреаційної системи. Однак, категорія «рекреаційна система» може однаково успішно застосовуватися як до рекреаційної системи Поділля загалом, так і для рекреаційних систем дрібніших регіональних утворень (адміністративних областей, окремих адміністративних районів). Цариком П.Л. у 2009 році була запропонована схема виділення в межах Придністерського фізико-географічного району Тернопілля декількох ландшафтно-рекреаційних районів, зокрема Бучацького, Заліщицького і Борщівського, в межах яких виділити ландшафтно-рекреаційні комплекси, вузли і центри [10].

В даній статті також пропонується проводити аналіз районоформуючих чинників за такими основними критеріями: виділення базових рекреаційних об'єктів, які входять в Чортківський адміністративний район, які ув'язані в районотворчий процес системою рекреаційних занять.

На основі якісного аналізу природних

рекреаційних ресурсів з врахуванням фізико-географічного районування Тернопільщини, а також нового адміністративно-територіального устрою території Тернопільської області [4] можна стверджувати, що в південній частині формується Чортківський рекреаційний район, в межах якого виділяються рекреаційні комплекси, для яких можна визначити ступінь сприятливості розвитку різних видів рекреації і туризму. Чортківський район є найбільш цікавим в рекреаційному відношенні районом в Тернопільській області (Рис 1).

В межах району можна виділити три рекреаційні комплекси: Монастирисько-Бучацький, Борщівсько - Заліщицький та Чортківсько-Гусятинський.

Монастирисько-Бучацький рекреаційний комплекс володіє цікавими в рекреаційному відношенні ландшафтами, що входять до РЛП і НПП «Дністровський каньйон». Зокрема, це каскади Русилівських і Сокілецьких водоспадів, печера «Жолоби» (для пізнавальної рекреації), а також зони масового відпочинку в прибережній частині р. Стрипа в районі турбази «Лісова», а також долина р. Стрипа від с. Скоморохи (Бучацької територіальної громади) до с. Литячі (Заліщицької територіальної громади) і в долині р. Дністер між с. Губин і с. Берем'яни для водного туризму. Для розвитку релігійно-паломницького туризму атрактивним є чи не єдиний у світі мавзолей монашок у Язлівці Бучацької територіальної громади, а також храм у печері, що знаходиться у с. Рукомиш. Особливу цінність складають історико-архітектурні пам'ятки міста Бучач.

Борщівсько-Заліщицький рекреаційний комплекс включає в себе Борщівський і Заліщицький рекреаційні вузли і характеризується дуже високим рекреаційним потенціалом через естетичну атрактивність ландшафтів, велику кількість об'єктів живої і неживої природи, високі показники комфортності клімату. Дністровський каньйон, насичений буквально на всій своїй протяжності природоохоронними об'єктами, є сприятливим для розвитку екотуризму, туристсько-екскурсійної пізнавальної рекреації, екстримальних видів туризму.

Заліщицький рекреаційний вузол. В межах долини р. Дністер в околицях с. Хмелева, долини р. Джурин в околицях с. Нирків і с. Нагоряни (Червоногородський водоспад) Товстенської територіальної громади, виділені зони для масового відпочинку. Розвитку пізнавальної туристично-екскурсійної рекреації сприяють Жижавський та Обіжевський ботанічні заказники загальнодержавного значення, в яких взяті під охорону лісові та лучно-степові угруповання з цінними реліктовими чагарниками: спірея польська, рокитник подільський, вишня кущова. Касперівський ландшафтний заказник загальнодержавного значення з унікальними природними комплексами у долині р. Серет з мальовничим водосховищем, наявністю геологічних, палеонтологічних і ботанічних об'єктів природи є місцем короткотривалого відпочинку населення.

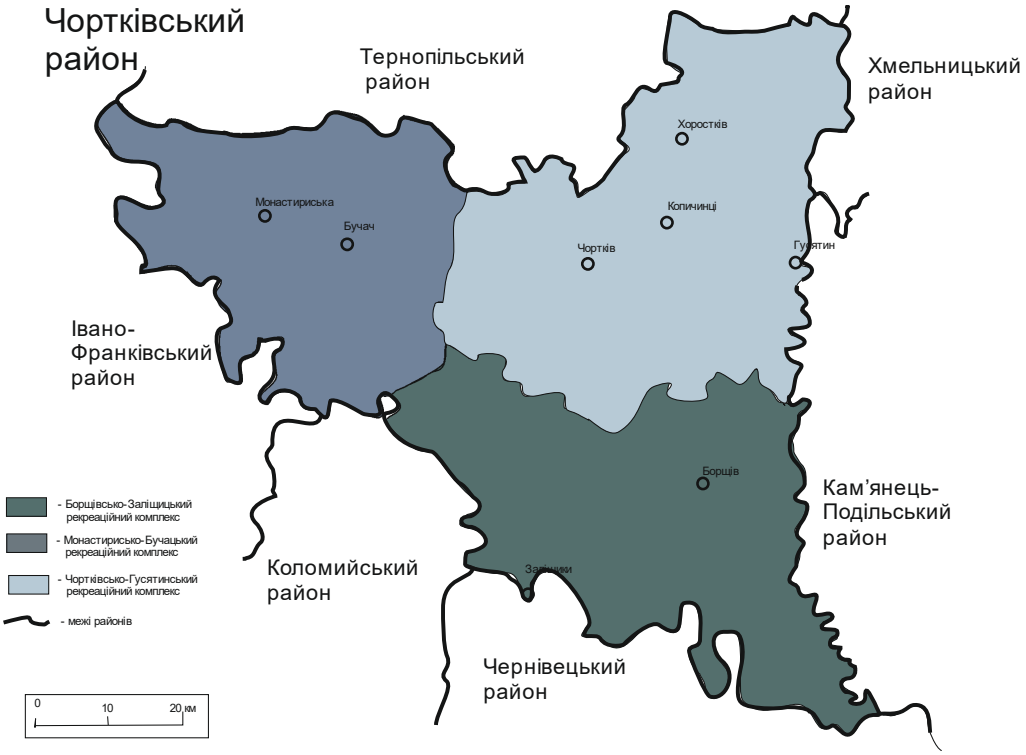

Рис. 1. Чортківський рекреаційний район Тернопільської області

У долині Дністра та його приток зустрічаються виходи на поверхню мінеральних вод - сульфатних, хлоридних, типу «Нафтуся», типу «Друскінінкай» (м. Заліщики, смт. Товсте), а також лікувальне торфове болото (смт. Товсте), що, в поєднанні з теплим кліматом (кліматотерапія), є основою для розвитку оздоровчо-лікувальної рекреації. Унікальна флора Західно-Подільського Придністер'я представлена в Жижавському, Обіжевському, Шутроминському, урочище «Глоди» ботанічних природно – заповідних об'єктах, може виступати об'єктом наукового та пізнавального туризму для фахівців-ботаніків, вчителів, студентів, учнів профільних та загальноосвітніх шкіл.

Борщівський рекреаційний вузол також володіє високим рекреаційним потенціалом. Надзвичайно цікавими для розвитку науково-пізнавального туризму є виходи на денну поверхню відкладів, що відносяться до палеозойської ери (урочище «Трубчин», Дзвенигородські відслонення силуру, силурійсько-девонські відклади в Дністровому, Худиківські відслонення нижньокрейдових відкладів). За повнотою, кількістю викопної фауни і флори, доступністю для спостерігання більша частина з них мають міжнародне значення і є стратотипами для Східно-Європейської платформи.

Глобального значення рекреаційні ресурси для розвиту спелеотуризму зосереджені саме в цьому рекреаційному вузлі (2/3 печер Тернопільщини). Основна частина печер Придністер'я знаходиться на вододілах річок Серет, Нічлава, Збруч. Печери вражають своєю величчю та специфікою побудови, красою та багатством кристалічних утворень, вони є одними із найбільших у світі за довжиною ходів. Зокрема це печери: Оптимістична, Озерна, Кришталева, Вертеба, та інші , які є справжньою Меккою для спелеотуристів з усього світу. Але, на жаль, екскурсійний освітлений маршрут поки що діє тільки у печері Кришталевій, що в селі Кривче Борщівської територіальної громади, та Вертеба поблизу села Більче-Золоте в якій створено музей трипільської культури. За кількістю і багатством знахідок предметів матеріальної культури різних епох Вертеба не має рівних серед інших печер світу.

Борщівський рекреаційний вузол володіє також ресурсами для розвитку лікувально-курортної рекреації: комфортний теплий клімат (особливо вздовж річкових долин), наявність сульфатних і хлоридних мінеральних вод, а також вод з підвищеним вмістом органічних речовин типу «Нафтуся» (м. Борщів, смт. Мельниця-Подільська). На базі цих гідромінеральних ресурсів доцільно створити оздоровниці і санаторії у м. Борщів, смт. Скала-Подільська, Більче-Золоте, сс. Бабинці, Залісся, Шишківці, Устя. Тут розвинуті також любительські форми рекреації: збір грибів, ягід, лікарських рослин. Створення перспективного регіонального ландшафтного парку «Скала-Подільське Надзбруччя» також сприятиме розвитку рекреаційно-туристичного господарства цього рекреаційного вузла. В околицях с. Окопи Борщівської територіальної громади виділена зона для масового відпочинку в прибережній частині р. Дністер [9].

Чортківсько-Гусятинський рекреаційний комплекс включає в себе Гусятинський та Чортківський рекреаційні вузли. *Гусятинський рекреаційний вузол* спеціалізується на розвитку лікувально-курортної рекреації. Гусятин є бальнеологічним курортом з використанням слабомінералізованої води з високим вмістом органічних речовин типу "Нафтуся" під назвою "Новозбручанська" і ропи високої мінералізації типу "Друскінінкай" під назвою "Гусятинська". На базі цих ресурсів в смт. Гусятин працюють санаторій-профілакторій "Медобори" і санаторій "Збруч". *Чортківський рекреаційний вузол* спеціалізується на короткотривалому відпочинку, розвитку спортивно-оздоровчої рекреації, чому сприяють місцевості річкових заплав, схилів, вкритих лісами, річка Серет для різних видів водного туризму. Об'єктами пізнавальної рекреації виступають Давидківський ботанічний, Коцюбинчицький зоологічний заказники. Спелеотуризм розвивається на основі печери "Млинки".

Проте, існують також деякі обмежуючі фактори, які потрібно враховувати при плануванні розвитку рекреаційної діяльності в цьому рекреаційному районі. Важливою складовою рекреаційного природокористування виступає якість навколишнього середовища, його екологічний стан. Згідно з результатами еколого-географічного районування території Тернопільської області [12] Борщівська і Бучацька територіальні громади – це території зі складною екоситуацією, розбалансованою ландшафтно-екологічною структурою. Створення регіонального ландшафтного парку «Скала-Подільське Надзбруччя» також сприятиме розвитку рекреаційно-туристичного господарства цього рекреаційного району. Окрім того, показники забрудненості води в Чортківському рекреаційному районі – найвищі, що обмежує використання гідрологічних об'єктів для деяких видів рекреації (наприклад пляжно-купального). Тому, на найближчу перспективу, з метою відновлення високої якості поверхневих вод, доцільно вивести з активного використання во-

доохоронні зони природної рослинності, провести ряд організаційно-управлінських і економічних заходів спрямованих на покращення якості води.

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. Отже, Чортківський рекреаційний район володіє значним потенціалом для розвитку самих різноманітних форм рекреації: санаторно-лікувальної і курортної – на основі потужних бальнеологічних ресурсів (м. Заліщики, м. Борщів, смт. Мельниця-Подільська, смт. Товсте і ін.) і сприятливих кліматичних умов; спортивно-оздоровчої – річковий сплав на байдарках, каное, катамаранах по річках Дністер, Серет, Стрипа, Збруч, спелеотуризму, екотуризму; любительської – збір грибів, ягід, мисливство і рибальство; а також пізнавальної – на основі наявних ботанічних, геологічних, палеонтологічних пам'яток природи, археологічних, культурних і історичних пам'яток.

Література:

1. Матеріали наукової експедиції «Флора і рослинність дністровських стінок». – Т., 1998.
2. Новицька С.Р. Ландшафтно-екологічна оцінка території Тернопільської області для цілей рекреації // Наукові записки ТНПУ, Серія: Географія. – Тернопіль, 2007. №2. –с. 188-198.
3. Новицька С.Р. Водні рекреаційні ресурси: еколого-географічний аналіз і оцінювання // Наукові записки ТНПУ, Серія: Географія. №1 – Тернопіль, 2007. –с.158-167.
4. Природа Тернопільської області.(під ред. Геренчука К.І.) – Львів: В-во ЛДУ, 1979. – 169 с.
5. Свинко Й. Нарис про природу Тернопільської області: геологічне минуле, сучасний стан. - Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2007. – 189 с.
6. Сліпченко І.В. Тернопільський регіональний ландшафтний парк «Дністровський каньйон» як складова екомережі України // Екологічний вісник. №4 –с. 27-31.
7. Царик Л., Дутка О. Наукові дослідження природи Середнього Придністров'я в XIX та першій половині XX сторіччя //Наукові записки ТДПУ, Серія: Географія №1 (7). 1998р. –с. 7-9.
8. Царик Л., Шиманська В., Чайковський М. Ботаніко-географічні особливості природи Середнього Придністров'я //Наукові записки ТДПУ, Серія: Географія №1 (7). 1998р. –с. 75-77.
9. Царик Л.,Чернюк Г. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки й аналізу (на прикладі Тернопільської області). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. -188 с.
10. Царик П.Л. Ландшафтно-рекреаційні райони Тернопільського Придністеря: рекреаційні об'єкти та типи рекреаційних занять // Дністровський каньйон – унікальна територія туризму: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (16-18 травня 2009 року) – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – С. 150 – 152.
11. Чайковський М.П. Дністровський каньйон. Природознавчий нарис. - Л.: Каменяр, 1981.
12. Янковська Л.В. Еколого-географічне районування Тернопільської області // Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія. – Тернопіль, 2003.- с. 156-162.

References:

1. Materialy naukovoi ekspedytsii «Flora i roslynnist dnistrovskykh stinok». – T., 1998.
2. Novytska S.R. Landshaftno-ekolohichna otsinka terytorii Ternopilskoi oblasti dlia tsilei rekreatsii.//Naukovi zapysky TNPU, Seriia: Heohrafiia. – Ternopil, 2007. -№2. –s.188-198.
3. Novytska S.R. Vodni rekreatsiini resursy: ekoloho-heohrafichnyi analiz i otsiniuvannia.//Naukovi zapysky TNPU, Seriia: Heohrafiia. №1 – Ternopil, 2007.. –s.158-167.
4. Pryroda Ternopilskoi oblasti.(pid red. Herenchuka K.I.) – Lviv: V-vo LDU, 1979. – 169s.
5. Svynko Y. Narys pro pryrodu Ternopilskoi oblasti: heolohichne mynule, suchasnyi stan. Ternopil: navchalna knyha – Bohdan, 2007. – 189s.
6. Slipchenko I.V. Ternopilskyi rehionalnyi landshaftnyi park «Dnistrovskyi kanion» yak skladova ekomerezhi Ukrainy.//Ekolohichnyi visnyk. №4 –s. 27-31
7. Tsaryk L., Dutka O. Naukovi doslidzhennia pryrody Serednoho Prydnistrovia v KhIKh ta pershii polovyni KhKh storichchia //Naukovi zapysky TDPU, Seriia: Heohrafiia №1(7). 1998r. –s.7-9.
8. Tsaryk L., Shymanska V., Chaikovskyi M. Botaniko-heohrafichni osoblyvosti pryrody Serednoho Prydnistrovia.//Naukovi zapysky TDPU, Seriia: Heohrafiia №1(7). 1998r. –s.75-77.
9. Tsaryk L.,Cherniuk H. Pryrodni rekreatsiini resursy: metody otsinky y analizu (na prykladi Ternopilskoi oblasti). – Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 2001. -188s.
10. Tsaryk P.L. Landshaftno-rekreatsiini raiony Ternopilskoho Prydnisteria: rekreatsiini obiekty ta typy rekreatsiinykh zaniat // Dnistrovskyi kanion – unikalna terytoriia turyzmu: Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (16-18 travnia 2009 roku) – Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 2009. – S. 150 – 152.
11. Chaikovskyi M.P. Dnistrovskyi kanion. Pryrodoznavchyi narys. L.: Kameniar, 1981.
12. Iankovska L.V. Ekoloho-heohrafichne raionuvannia Ternopilskoi oblasti.// Naukovi zapysky TDPU. Seriia: Heohrafiia. – Ternopil, 2003.- s.156-162.

Аннотация:

С.Р. Новицкая, Л.В. Янковская, И.М.Витенко. ПРИРОДНЫЕ РЕКРЕАЦИОННЫЕ РЕСУРСЫ ЧЕРТКОВСКОГО РАЙОНА ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье подан покомпонентный анализ природных рекреационных ресурсов новой территориально-административной единицы – Чертковского района Тернопольской области. Описаны геоморфологические, водные, климатические, биотические рекреационные ресурсы. Предложено выделение Чертковського рекреационного района в который войдут три рекреационных комплекса: Монастириско-Бучацкий, Борщовско-Залещицкий, Чертковско-Гусятинский. Для выделенных рекреационных комплексов и узлов предложены виды рекреационных занятий согласно основным группам рекреационных ресурсов. Монастириско - Бучацкий

рекреационный комплекс владеет интересными в рекреационном отношении ландшафтами, которые входят в региональный ландшафтный парк "Днестровский каньон". Борщовско-Залещицкий рекреационный комплекс включает в себя Борщовский и Залещицкий рекреационные узлы и характеризуется очень високим рекреационным потенциалом изза эстетической привлекательности ландшафтов, большого количества объектов живой и неживой природы, высокие показатели комфортности климата. Днестровский каньон, который насыщен буквально по всей своей протяженности природоохранными объектами, является благоприятным для развития экотуризма, экскурсионной познавательной рекреации. Чертковско-Гусятинский рекреационный комплекс включает в себя Гусятинский и Чертковский рекреационные узлы. Гусятинский рекреационный узел специализируется на развитии лечебно-курортной рекреации. Чертковский рекреационный узел специализируется на кратковременном отдыхе, развитии спортивно-оздоровительной рекреации, чему способствуют местности речных заводей, склонов, покрытых лесами, река Серет для разных видов водного туризма.

Ключевые слова: рекреационные ресурсы, административный район, рекреационный район, рекреационный комплекс.

Abstrakt:

Svitlana Novytska, Lubov Yankovska, Ihor Vitenko. NATURAL RECREATIONAL RESOURCES OF CHORTKIV DISTRICT OF TERNOPIL REGION

The article presents a component-by-component analysis of natural recreational resources of the newly created territorial and administrative unit –Chortkiv district of Ternopil region. Geomorphological, water, biotic recreational resources are described. It is proposed to allocate the Chortkiv recreational area, which will include three recreational complexes: Monastyrysk and Buchach, Borshchiv and Zalishchyky, Chortkiv and Husyatyn. For the selected recreational complexes and nodes the types of recreational occupations according to the main groups of recreational resources are offered.

The Monastyrysk and Buchach recreational complex has recreationally interesting landscapes that are part of the Dniester Canyon Landscape park, in particular the cascades of Rusylivsky and Sokiletsky waterfalls, the Zholoby cave (for cognitive recreation), and the mass recreation territory in the area of the Lisova camp site, as well as the valley of the Strypa River from the village of Skomorohy (Buchach territorial community) to the village of Lytychi (Zalishchyky territorial community) for water tourism. Borshchiv and Zalishchyky recreational complex includes Borshchiv and Zalishchyky recreation centers and is characterized by very high recreational potential due to the aesthetic appeal of landscapes, a large number of living and inanimate objects, high climate comfort. The Dniester canyon, saturated with natural protection objects along its entire length, is favorable for the development of ecotourism, tourist and excursion cognitive recreation.

Zalishchyky recreational center. Within the valley of the Dniester River in the vicinity of the village Khmelev, the valley of the river Dzhuryn near the village Nyrkiv and village Nahoryany (Chervonogorod waterfall) of Tovste territorial community, areas for mass recreation. The development of cognitive tourist and excursion recreation is promoted by Zhyzhavsk and Obizhevsk botanical reserves of national importance, in which forest and meadow and steppe groups with valuable relict shrubs are protected: Polish spiraea, Cyticus Podilskyy, dwarf cherry. Kasperivtsi Landscape Reserve of national importance with unique natural complexes in the valley of the Seret River with a picturesque reservoir, the presence of geological, paleontological and botanical objects of nature is a place of short-term recreation. In the valley of the Dniester and its tributaries there are ways to the surface of mineral waters – sulfate, chloride, like "Naftusya" or "Druskininkai" (Zalishchyky, Tovste), as well as medicinal peat bog (Tovste), which, in combination with a warm climate (climatotherapy), is the basis for the development of health and recreation.

The unique flora of Western Podilsk Transdnistria is represented in Zhyzhavsk, Obizhevsk, Shutromyntsi, tract "Hlody" botanical nature reserves, can be the object of scientific and cognitive tourism for botanists, teachers, students, students of profile and secondary schools.

Borshchiv recreation center also has a high recreational potential. Extremely interesting for the development of scientific and cognitive tourism are the outcrops of sediments belonging to the Paleozoic era (Trubchyn tract, Dzvenyhorodsk Silurian outcrops, Silurian and Devonian deposits in the Dniester, Khudykivsk outcrops of Lower Cretaceous deposits). In terms of completeness, number of fossil fauna and flora, accessibility for observation, most of them are of international importance and are stratotypes for the Eastern European platform.

Chortkiv and Husyatyn recreation complex includes Husyatyn and Chortkiv recreation centers. Husyatyn recreation center specializes in the development of health and recreation. Husyatyn is a balneological resort with the use of low-mineralized water with a high content of organic substances such as "Naftusya" called "Novozbruchanska" and brines of high mineralization such as "Druskininkai" called "Husyatynska". Chortkiv recreational center specializes in short-term recreation, development of sports and recreation, which is facilitated by areas of river floodplains, slopes covered with forests, the river Seret for various types of water tourism.

Key words: recreational resources, administrative district, recreational district, recreational complex.

Надійшла 07.11.2021р.